

Sygn. akt IV KS 26/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 października 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Tomczyk (przewodniczący)

SSN Barbara Skoczowska

SSN Piotr Mirek (sprawozdawca)

Protokolant Olga Tyburc - Żelazek

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu bez udziału stron

w dniu 20 października 2022 r.

w sprawie **K. A. i W. S.**

oskarżonych z art. 271 § 1 k.k.

skarg obrońców oskarżonych

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 5 kwietnia 2022 r., sygn. akt VI Ka 138/22,

uchylającego wyrok Sądu Rejonowego w Bytomiu z dnia 24 listopada 2021 r.,

sygn. akt II K 264/18 i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania,

1. uchyla zaskarżony wyrok w stosunku do oskarżonych K. A. i W. S., a na podstawie art. 435 k.p.k. także w stosunku do oskarżonych: B. A., A. K., A. S., M. B., M. P., W. G., M. J., N. D. i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Katowicach do ponownego rozpoznania;

2. zarządza zwrot na rzecz K. A. i W. S. uiszczonych opłat od skargi.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Bytomiu, wyrokiem z dnia 24 listopada 2021 r., sygn. akt II K 264/18, po rozpoznaniu sprawy:

K. A., oskarżonego o to, że:

1. w dniu 7 listopada 2016 r., w B., będąc uprawnionym - jako kierownik Sekcji Obsługi Infrastruktury w B. [...] W., do podpisania dokumentu w postaci protokołu Nr [...] odbioru robót budowlano - montażowych, poświadczył w nim nieprawdę co do okoliczności mającej znaczenie prawne - wypłaty wynagrodzenia wykonawcy, iż roboty budowlane związane z remontem budynku nr [...] w kompleksie [...] w B. zostały zakończone w dniu 20 października 2016 r. oraz wykonane zgodnie z dokumentacją, programem robót i warunkami umowy - tj. o przestępstwo z art. 271 § 1 k.k.;
2. w dniu 27 grudnia 2016 r., w B., będąc uprawnionym - jako kierownik Sekcji Obsługi Infrastruktury w B. [...] W., do podpisania dokumentu w postaci protokołu Nr [...]1 odbioru robót budowlano - montażowych, poświadczył w nim nieprawdę co do okoliczności mającej znaczenie prawne - wypłaty wynagrodzenia, iż roboty budowlane związane z remontem instalacji c.o. oraz elektrycznej w kompleksie [...] w B. zostały zakończone w dniu 23 grudnia 2016 r. oraz wykonane zgodnie z dokumentacją, programem robót i warunkami umowy - tj. o przestępstwo z art. 271 § 1 k.k.;

W. S., oskarżonego o to, że:

1. w dniu 7 listopada 2016 r., w B., będąc uprawnionym - jako inspektor Technicznego Utrzymania Nieruchomości w Sekcji Obsługi Infrastruktury w B. [...] W. w G., do podpisania dokumentu w postaci protokołu Nr [...] odbioru robót budowlano - montażowych, poświadczył w nim nieprawdę co do okoliczności mającej znaczenie prawne - wypłaty wynagrodzenia wykonawcy, iż roboty budowlane związane z remontem budynku nr [...] w kompleksie [...] w B. zostały zakończone w dniu 20 października 2016 r. oraz wykonane zgodnie z dokumentacją, programem robót i warunkami umowy - tj. o przestępstwo z art. 271 § 1 k.k.;
2. w dniu 23 grudnia 2016 r., w B., będąc uprawnionym - jako inspektor Technicznego Utrzymania Nieruchomości w Sekcji Obsługi Infrastruktury [...]

W. w G., do popisania dokumentu w postaci protokołu Nr [...]2 odbioru robót budowlano - montażowych, poświadczył w nim nieprawdę co do okoliczności mającej znaczenie prawne - wypłaty wynagrodzenia wykonawcy, iż roboty budowlane związane z remontem pomieszczeń w budynku nr [...]1 w kompleksie [...] w B. zostały zakończone w dniu 20 grudnia 2016 r. oraz wykonane zgodnie z dokumentacją, programem robót i warunkami umowy - tj. o przestępstwo z art. 271 § 1 k.k.

oraz B. A., A. K., A. S., M. B., M. P., W. G., M. J. i N. D., których oskarżono o popełnienie tego samego rodzaju przestępstw z art. 271 § 1 k.k., uniewinnił wszystkich oskarżonych od popełnienia zarzucanych im czynów.

Powyższy wyrok zaskarżony został apelacją prokuratora. Zaskarżając go w całości, na niekorzyść wszystkich oskarżonych, apelujący zarzucił:

1. obrazę prawa materialnego, a mianowicie art. 271 § 1 k.k., poprzez błędną jego wykładnię i wyrażenie mylnego poglądu prawnego skutkujących przyjęciem, iż protokoły odbioru robót budowlano - montażowych, wskazane w opisach czynów zarzuconym oskarżonym B. A., A. K., A. S., M. B., M. P., W. G., M. J., K. A., W. S. i N. D. nie stanowią dokumentów w rozumieniu tego przepisu;
2. obrazę prawa materialnego, a mianowicie art. 21 § 2 k.k. w zw. z art. 271 § 1 k.k., polegającą na zaniechaniu przez Sąd Rejonowy w Bytomiu zastosowania zasady indywidualizacji odpowiedzialności karnej określonej w art. 21 § 2 k.k., w następstwie czego doszło do uniewinnienia M. P., W. G., M. J. i N. D., w sytuacji gdy jako współdziałający z funkcjonariuszami publicznymi B. A., A. K., W. S., A. S., M. B. i K. A., wiedząc o tej okoliczności osobistej sprawców stanowiącej znamię czynu zabronionego wini podlegać odpowiedzialności karnej przewidzianej za przestępstwo z art. 271 § 1 k.k.;
3. obrazę przepisów postępowania mającą wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie art. 4 k.p.k., art. 7 k.p.k., art. 366 k.p.k., art. 410 k.p.k. oraz art. 424 § 1 k.p.k. poprzez oparcie rozstrzygnięcia na niepełnym materiale dowodowym, wybiórcze, jednostronne i powierzchowne potraktowanie dowodów przez Sąd pierwszej instancji a w konsekwencji oparcie wyroku nie

na podstawie całokształtu okoliczności sprawy, a na wybranych fragmentach stanu faktycznego, w sposób sprzeczny z obowiązkiem dochodzenia prawdy, gdyż niespełniającym wymogu rozważenia wszystkich dowodów w ich całokształcie i we wzajemnym powiązaniu, tak na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonych oraz dokonaniu oceny dowodów z naruszeniem zasad prawidłowego rozumowania, wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego, co skutkowało naruszeniem zasady swobodnej oceny dowodów i uniewinnieniem oskarżonych;

4. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyroku, będący skutkiem wymienionych wyżej uchybień procesowych i mający wpływ na treść orzeczenia, polegający na bezzasadnym przyjęciu, że oskarżeni: B. A., A. K., A. S., M. B., M. P., W. G., M. J., K. A., W. S. i N. D. nie byli podmiotami przestępstwa z art. 271 § 1 k.k. oraz braku przyjęcia, iż oskarżeni: N. D., W. G., M. J., M. P. i K. A., podpisując w dniu 27 grudnia 2016 r. dokument w postaci protokołu Nr [...] odbioru robót budowlano - montażowych, N. D., W. G., W. S., B. A., M. B. i A. K., podpisując w dniu 23 grudnia 2016 r. protokół Nr [...] odbioru robót budowlano - montażowych, a także N. D., W. G., M. J., K. A., W. S. i A. S., podpisując w dniu 7 listopada 2016 r. protokół Nr [...] odbioru robót budowlano - montażowych, działali wspólnie i w porozumieniu.

Stawiając te zarzuty prokurator wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Sąd Okręgowy w Katowicach, wyrokiem z dnia 5 kwietnia 2022 r., sygn. akt VI Ka 138/22, uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w Bytomiu do ponownego rozpoznania.

Wyrok Sądu odwoławczego zaskarżony został skargami obrońców oskarżonych K. A. i W. S..

W skardze wniesionej w imieniu K. A. zarzucono naruszenie art. 437 § 2 zdanie 2 *in fine* k.p.k., poprzez nieprawidłowe i bezpodstawne uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji, mimo iż w świetle dyrektywy art. 437 § 2 k.p.k. konieczność taka oczywiście nie zachodziła, czynności Sądu pierwszej instancji zostały przeprowadzone prawidłowo i w pełni prawidłowo uzasadniony został wyrok

uniewinniający osk. K. A. (nie będącego oczywiście funkcjonariuszem publicznym ani osobą upoważnioną do wystawienia dokumentu) od popełnienia zarzucanego mu czynu z art. 271 § 1 k.k., zaś wskazywane przez Sąd odwoławczy powody uchylenia wyroku Sądu Rejonowego w Bytomiu nie uzasadniały wydania orzeczenia kasatoryjnego, gdyż czynność polegająca na ponownej ocenie dowodów nie mieści się w platformie podstawy określonej w art. 437 § 2 zdanie 2 *in fine* k.p.k. - może bowiem ona zostać zastosowana wyłącznie w przypadku „konieczności przeprowadzenia na nowo przewodu w całości”, tymczasem Sąd odwoławczy nie wykazał jakich to kardynalnych uchybień art. 7 k.p.k. miał dopuścić się Sąd *meriti* przy ocenie zebranych w sprawie dowodów.

W skardze wniesionej na korzyść W. S. zarzucono naruszenie art. 437 k.p.k. w zw. z art. 454 k.p.k. poprzez uchylenie wyroku w odniesieniu do wymienionego oskarżonego, w sytuacji gdy przeprowadzona ocena dowodów zgromadzonych w aktach sprawy, przy uwzględnieniu wytycznych sformułowanych przez Sąd drugiej instancji, nie pozwalała na ocenę, że wobec oskarżonego W. S. po ponownym rozpoznaniu sprawy przez Sąd pierwszej instancji mógłby zapaść wyrok skazujący.

Sąd Najwyższy stwierdził, co następuje.

Wniesione skargi okazały się zasadne, a uwzględnienie podniesionych w nich zarzutów skutkować musiało uchyleniem zaskarżonego w stosunku wszystkich oskarżonych – także tych, co do których wyrok Sądu odwoławczego nie został zaskarżony. Te same względy, które stanowiły podstawę uchylenia zaskarżonego wyroku w stosunku do K. A. i W. S., przemawiały za wydaniem wyroku kasatoryjnego – w oparciu o przepis art. 435 k.p.k. – również w stosunku do oskarżonych: B. A., A. K., A. S., M. B., M. P., W. G., M. J. i N. D..

Sąd Okręgowy, przedstawiając w uzasadnieniu wyroku powody uchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji, powołał się na przepis art. 454 § 1 k.p.k., zgodnie z którym sąd odwoławczy nie może skazać oskarżonego, który został uniewinniony w pierwszej instancji. Rzecz jednak w tym, że podane przez Sąd odwoławczy powody uchylenia wyroku nie wskazują na to, aby w postępowaniu zakończonym zaskarżonym wyrokiem uaktualnił się przewidziany w art. 454 § 1 k.p.k. zakaz.

Nie można przecież zapominać o tym, że w obowiązującym obecnie modelu postępowania odwoławczego zasadą jest merytoryczne orzekanie w postępowaniu

apelacyjnym, które doznaje ograniczenia w ściśle określonych wypadkach wskazanych w art. 437 § 2 k.p.k. Charakter tej zasady najlepiej obrazuje orzecznictwo Sądu Najwyższego, w którym przyjmuje się, że w przypadku wyroku uniewinniającego (umarzającego postępowanie), co do którego zakaz z art. 454 § 1 k.p.k. wyklucza odmienne orzekanie co do istoty przez sąd drugiej instancji, możliwość wydania orzeczenia kasatoryjnego zachodzi dopiero wtedy, gdy sąd odwoławczy - w wyniku usunięcia stwierdzonych uchybień stanowiących jedną z podstaw odwoławczych określonych w art. 438 pkt 1-3 k.p.k. (czyli np. po uzupełnieniu postępowania dowodowego, dokonaniu prawidłowej oceny dowodów, poczynieniu prawidłowych ustaleń faktycznych) - stwierdza, że zachodzą podstawy do wydania wyroku skazującego czemu stoi na przeszkodzie zakaz określony w art. 454 § 1 k.p.k. Sama tylko wadliwość wyroku uniewinniającego (umarzającego postępowanie karne) i potencjalna możliwość skazania w dalszym postępowaniu nie wystarczą do przyjęcia, że zaistniała przeszkoda w postaci reguły *ne peius* określonej w art. 454 § 1 k.p.k. (por. np.: uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2018 r., I KZP 10/18, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2021 r., II KS 24/21).

Patrząc z tej perspektywy na przedstawione przez Sąd odwoławczy motywy jego rozstrzygnięcia, podkreślić trzeba, że w realiach niniejszej sprawy konieczność ponownej oceny przeprowadzonych dowodów oraz uwzględnienia w rozważaniach prawnych Sądu Rejonowego wskazanych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku aktów prawnych nie mogła stanowić podstawy wydania wyroku kasatoryjnego.

Oczywistym jest, że spełnienia przez orzeczenie Sądu odwoławczego wymogów wynikających ze stosowania przepisu art. 454 § 1 k.p.k. nie można utożsamiać wyłącznie z wyrażeniem wprost w jego uzasadnieniu jednoznacznego stanowiska wykluczającego wydanie innego wyroku niż skazujący. Niemniej jednak uzasadnienie wyroku kasatoryjnego – odczytywane w kontekście stanowiska Sądu pierwszej instancji i zarzutów apelacji – musi przekonywać o tym, że wyniki należycie przeprowadzonej kontroli instancyjnej dają podstawy do skazania oskarżonego. Zaskarżony skargami obrońców oskarżonych wyrok tego warunku nie spełnia. Jak wynika z treści apelacji wniesionej przez prokuratora, wadliwości wyroku uniewinniającego oskarżonych apelujący upatrywał w błędnej subsumpcji

ustalonego stanu faktycznego pod dyspozycję przepisu art. 271 § 1 k.k., wyrażającej się w uznaniu, że podpisywane przez oskarżonych protokoły odbioru robót budowlano – montażowych nie stanowiły dokumentu w rozumieniu wymienionego przepisu, zaś oskarżeni nie byli podmiotami przestępstwa stypizowanego w tym przepisie. Zauważyć przy tym trzeba, że w odniesieniu do realizacji przez oskarżonych znamienia strony podmiotowej przestępstwa z art. 271 § 1 k.k. stanowisko prokuratora nie było jednoznaczne. W tym zakresie apelujący przedstawił alternatywnie różne podstawy prawne uznania oskarżonych za podmiot zarzucanych im czynów.

Sąd odwoławczy, stwierdzając generalnie, że podziela stanowisko skarżącego, nie przesądził jednak ani tego czy dokonana przez Sąd pierwszej instancji wykładnia przepisów prawa jest błędna, ani tego jakie przepisy prawa powinny stanowić podstawę odpowiedzialności poszczególnych oskarżonych.

Odnosząc się do kwestii znaczenia prawnego podpisywanych przez nich dokumentów, Sąd odwoławczy stwierdził, że stanowisko Sądu pierwszej instancji nie jest w tej kwestii przekonujące. Nawiązując zaś do przywołanych przez apelującego orzeczeń sądów apelacyjnych, w myśl których protokół odbioru robót jest dokumentem w rozumieniu art. 271 § 1 k.k., zastrzegł, że interpretacja tego przepisu wymaga indywidualizacji na gruncie każdego przypadku z osobna. Interpretacji takiej jednak nie przeprowadził.

Podobnie ocenić należy stanowisko Sądu odwoławczego co do możliwości bycia przez oskarżonych podmiotami przestępstwa z art. 271 § 1 k.k. Kwestionując prawidłowość dokonanej przez Sąd pierwszej instancji wykładni wymienionego przepisu, Sąd odwoławczy uchylił się od wskazania, jak ten przepis należy w stosunku do oskarżonych interpretować. W tym zakresie scedował na Sąd pierwszej instancji rozważenie czy Wojskowe Oddziały Gospodarcze są elementem administracji rządowej, a oskarżeni będący ich pracownikami są podmiotami, o których mowa w art. 115 § 13 pkt 4 k.k., czy też posiadali znamię innej osoby uprawnionej do wystawienia dokumentu w rozumieniu art. 271 § 1 k.k., a także rozstrzygnięcie czy M. P., W. G., M. J. i N. D., którzy nie byli pracownikami wojska mogą podnosić odpowiedzialność z tego przepisu.

Mając na względzie powyższe, trzeba stwierdzić, że dokonywana przez Sąd Okręgowy kontrola odwoławcza nie została doprowadzona do etapu uprawniającego do podjęcia decyzji o uchyleniu zaskarżonego wyroku. W tej sytuacji zaskarżone rozstrzygnięcie uznać należało za co najmniej przedwczesne, a konsekwencji orzec jak w wyroku.

Nie wyklucza to wydania w dalszym postępowaniu orzeczenia kasatoryjnego, jeżeli wyniki prawidłowo przeprowadzonej przez Sąd Okręgowy kontroli odwoławczej doprowadzą go do wniosku, że zachodzą podstawy do wydania wyroku skazującego oskarżonego.

Na koniec, z uwagi na charakter przedstawionej w uzasadnieniu skarg szerokiej argumentacji odnoszącej się do meritum sprawy – wykładni przepisów prawa materialnego i oceny prawnej zachowania oskarżonych, zaznaczyć trzeba, iż pozostaje ona bez znaczenia dla wyniku postępowania skargowego, gdyż dotyczy problematyki, która nie jest właściwa postępowaniu prowadzonemu w oparciu o przepisy rozdziału 55a Kodeksu postępowania karnego. Sąd Najwyższy w tym postępowaniu nie jest uprawniony do badania i merytorycznej oceny słuszności stanowiska Sądu odwoławczego w przedmiocie odpowiedzialność oskarżonego i do jego kompetencji nie należy orzekanie co do istoty sprawy. Stąd też Sąd Najwyższy w tym postępowaniu nie jest uprawniony, aby rozstrzygać o tym, czy dokonana przez Sąd pierwszej instancji ocena materiału dowodowego była prawidłowa, a dokonane przez ten Sąd ustalenia faktyczne trafne czy też w tej kwestii rację należy przyznać Sądowi odwoławczemu. Nie może też rozstrzygać o trafności subsumcji dokonanych przez te sądy ustaleń faktycznych i wskazywać kierunku merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy.

O zwrocie oskarżonym uiszczonych opłat od skarg Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 527 § 4 k.p.k. w zw. z art. 539f k.p.k.

[as]